

DEABRUA EUSKARAZ MINTZO ZITZAIEN IRUNDARREI HONDARRIBIAN

Argitara berri den *Piarres Lafitte, bere bizia* deritzan biografi liburua 19. orrialdean, egile den Xipri Arbelbidek gogoratzen digu P. Lafitte apaizgai zelarik ez zekiela euskaraz eta ikasteko asmorik ere ez, irakasle zuen Jean Saint-Pierrek bultzarazi ez balu. Gure hizkuntza ikasteko lehen proposamena egin zionean, honela ihardetsi omen zion: «Nola nahi duzu? Diotenaz, deabrua Euskal Herrira etorri zen batez, «ba» eta «ez» baik ez zuen ikasi eta oraino, Santizpirituko zubiaren beste aldera gabe giak nahasten zituen».

Euskaldunon artean biraorik eta lizunke-riarik ezaren ustea horregatik ote da? Deabrukerian sinestean, dena da posible.

Rodney Gallop et Philippe Veyrin-ek (1) beren liburuetan diotenez, zazpi urtez aritu zen deabrua euskara ikasi nahirik eta, Piarres Lafittek apaizgai zenean esan bezela, Baionatik aldetzean, Santizpirituko zubia (pont Saint-Esprit) igarotzeaz ahaztu zitzaizkion ikasi zituen bi hitzak: «ba» eta «ez». R.M. Azkuez esaera hori jaso zuen Donibane-Garazin, *Euskalerrriaren Yakintza* deritzan obraren lehen liburuan dakarrenez (ikus, 359-360. orrialdean).

Mitoak sortzen direlarik beren eragina izaten dute gizartean; baina deabruaren mito hori arrazoizko baldin bada, gaur egun Gipuzkoako hiririk erdaldunena den Irun historiaren garai batean Hondarribia bera baino euskaldunagoa zela jakiteak deusezten du. Agian, eta hau ez da hain gauza zaila ziurtatzea, XVII. mendearen hasieran hondarribiarrek gaskoinez gehiago mintzatzen ziren eta irundarrak euskaratik kanpora apenez beste ezer ulertzen zuten. Hara hor honda-

HONDARRIBIA a comienzos de siglo. Al fondo el monte Jaizkibel y Guadalupe hasta el Cabo Higuer. (FOTOS GULLO)

riabiarrak deabrua bera baino azkarragoak.

Hizkuntzak ikasteko gogoia piztu eta giroan sartzea bezalakorik ez dago. Hara zer egin zuen Aragoiko pareja harek, frantsesa ikastera Uztaritzera joan, zer gertatuko balitzaie ere mugatik hurbil, eta frantsesa menperatu zutela uste zutenean Bordel aldera abiatu. Al baina hura izan zen ustelcabea: inorekin ulertu ezin. Zeren frantsesa ikasten zutelakoan euskara ikasi bai zuten. Hara hor benetako deabrukeria! Irundarrei animoa pizteko zerbituko ote du?

Izan ere, Pierre Lancre-rentzat deabruen hizkuntza ulerkaitza zen euskara. 1609an, gaskoina zen normala. Baina, askok ez baldin badakite ere, aspalditik, agian Erdi Arotik edo, gaskoina zen Gipuzkoako ifar-ekaldearen itsa-hegalean kokaturik dauden hirietako hizkuntzetan nagusiki ziren gaskoinez, Serapio Mujikak iker-lanez agertu zizkigun ageri zaharren arabera. Karmelo Et-

xegarainen omenezko liburua ikusi baizik ez dago (2). Han bertan adibidetzat ematen digu akelarre bateko gertakariaren berri. Sorgin-keriari buruzko epaiketaren paper zaharretan aurkitu zuen, 1611. urtean, Isabel García hamairu urteko neskatoa zen lekuko Jaizkibel mendian egin zen akelarre batena, zeinetan hiru adardun deabrua agertu zitzaizen (3). Neskatoak bere adierazpenetan esan zuenez, deabrua gaskoinez mintzo zitzaizen Donostia eta Pasaia koei, eta uskaraz Irun eta Hendaia koei.

Geroztik ordea, garai hartan deabrukerian eroriak ziren Donostia, Pasaia eta Hondarribia berreuskalduntzea ez da izan ezinezkoa. Itxaropenez hori opa diegu gaurko irundarrei ere; eta esan beharrik ez dago, bereziki, beren buruak abertzaletzat dituztenei.

Juan San Martín

(1) R. Gallop, *A Book of the Basques* (1930); Ph. Veyrin, *Les Basques* (1947).

(2) Serapio Mujica, «Los Gascones en Guipúzcoa», *Homenaje a Carmelo de Echagüen*. Donostia, 1928. Hemen jasotzen dugunaren aipamena 11. orrialdean dator.

(3) Arestian aipatu dugun Azkuearen *Euskalerrriaren Yakintza* (Madrid, 1935) I. liburua 359. orrialdean, Jaizkibelen bezala, hiru adardun deabrua agertzen omen zen Arratiako Diman.